

NATIONAAL MONUMENT ORANJEHOTEL

LES B: STRAFBAAR OF NIET?

LEERDOELEN

Aan het einde van deze les kunnen de leerlingen...

- de gevolgen van de opkomst van het nazisme en de bezetting van Nederland beschrijven
- de rol die het Oranjestad innam ten tijde van de Duitse bezetting beschrijven
- uitleggen om welke redenen mensen in het Oranjestad werden opgesloten
- uitleggen wat het aantasten van een rechtsstaat betekent voor de vrijheid van burgers

DUUR

20 minuten

BENODIGD MATERIAAL

- De PowerPointpresentatie 'Strafbaar of niet?'

KORTE LESOMSCHRIJVING

De les 'Strafbaar of niet' vormt samen met de les 'De weg naar het Oranjestad' de introductie voor een bezoek aan het Oranjestad in Scheveningen. De lessen kunnen zowel gecombineerd als los in de klas worden gedaan.

In deze les staat de vraag centraal: waarom kwamen mensen in het Oranjestad terecht? Aan de hand van meerdere casussen ontdekken de leerlingen hoe de rechtsstaat voor de Duitse bezetting functioneerde en hoe deze veranderde na de Duitse bezetting.

WAT DOET U?

Stap 1

Ter introductie vertelt u aan de hand van de PowerPointpresentatie in het kort dat de rechtsstaat door de Duitse bezetting deels wegviel en er nieuwe, Duitse wetten kwamen. Niet langer werden burgers door de overheid beschermd, maar deze wetten moesten ervoor zorgen dat de macht van de Duitse bezetter werd beschermd. Wie deze wetten overtrad, kon gevangengenomen worden. Het Oranjestad was de bekendste gevangenis in Nederland. De leerlingen zullen zelf gaan ontdekken welke gevolgen de nieuwe Duitse wetten hadden voor het leven in Nederland.

Stap 2

Aan het einde van de PowerPoint staan veertien casussen: een bepaalde actie of handeling. De leerlingen moeten gaan bepalen of deze actie of handeling strafbaar was of niet en of ze hiervoor in het Oranjestad konden worden opgesloten. Eerst gaan ze zich in de situatie vóór 1940 verplaatsen, dus voor de Duitse bezetting. Laat de leerlingen hun hand opsteken als ze

denken dat de handeling strafbaar is. Bespreek de situaties en waarom de leerlingen denken dat het strafbaar is of niet. In de bijlage worden de casussen toegelicht.

Stap 3

Daarna gaan de leerlingen gaan zich inleven in de situatie ná 1940, ofwel tijdens de Duitse bezetting. De leerlingen maken opnieuw een keuze. Vervolgens bespreekt u de situaties met de leerlingen opnieuw: waarom maakten zij deze keuze, en waarom veranderde dit tijdens de oorlog?

Stap 4

Ter nabeschouwing kunt u met de leerlingen bespreken welke casus hen het meest aanspreekt, of welke hen het meest heeft verrast. U kunt vertellen dat in het Oranjehotel allerlei verschillende soorten mensen gevangen zaten: verzetsstrijders, maar ook Joden en Jehova's Getuigen, politieke gevangenen en mensen die vanwege een economisch delict werden vastgezet, zoals zwarthandelaren.

Stap 5

Benoem tenslotte dat de leerlingen tijdens hun bezoek in het Oranjehotel met tien van deze gevangenen kennis gaan maken. Op de powerpoint staan foto's van twee van deze gevangenen. Waarom zaten zij in het Oranjehotel en wat maakten ze mee in deze gevangenis? Dit gaan de leerlingen tijdens hun bezoek aan het Oranjehotel ontdekken.

TOELICHTING CASUSSEN: STRAFBAAR OF NIET?

OMSCHRIJVING	VÓÓR 1940	NÁ 1940	TOELICHTING
Je hebt iemand vermoord	strafbaar	strafbaar	Zowel voor als na 1940 strafbaar.
Je hebt honderd gulden gesloten	strafbaar	strafbaar	Zowel voor als na 1940 strafbaar.
Je legt je werk neer en gaat staken	niet strafbaar	strafbaar	Tijdens de Duitse bezetting gold een stakingsverbod voor alle arbeiders. Toch werd er meerdere keren gestaakt: de Februaristaking in 1941 bijvoorbeeld (naar aanleiding van de toenemende anti-Joodse maatregelen) en de April/Meistaking in 1943 (reactie op de oproep dat Nederlandse soldaten zich moesten melden om als krijgsgevangenen in Duitsland te werken). Beide stakingen werden hard neergeslagen.
Je hebt je fiets versierd met Oranje vlaggen	niet strafbaar	strafbaar	Tijdens de Duitse bezetting was het verboden uitingen van Oranjegezindheid te tonen. Oranje was hét symbool van het verzet tegen de Duitse bezetter, dus als je je fiets met Oranje vlaggen versierde kon je worden opgepakt.
Je gaat met je vrienden naar de bioscoop	niet strafbaar	niet strafbaar	Zowel voor als na 1940 niet strafbaar, tenzij je Joods was. Tijdens de Duitse bezetting werden de Joden in Nederland stap voor stap van de rest van de bevolking geïsoleerd en werd steeds meer verboden voor Joden. In 1942 begonnen de deportaties naar vernietigingskampen in Oost-Europa.
Je luistert naar de Engelse radio	niet strafbaar	strafbaar	Tijdens de Duitse bezetting was er geen vrije pers meer: het was verboden om naar buitenlandse radiozenders de luisteren. Ook bepaalden de Duitsers welke kranten de Nederlanders mochten lezen.
Je maakt een grapje over Adolf Hitler	niet strafbaar	strafbaar	Tijdens de Duitse bezetting was het beledigen van Hitler of het uiten van kritiek op het Duitse leger strafbaar.
Je fietst om tien uur 's avonds naar huis	niet strafbaar	strafbaar	Tijdens de Duitse bezetting gold in Nederland een avondklok ('Spertijd'). Aanvankelijk was het tussen 24:00 - 4:00 verboden om op straat te zijn, maar gedurende de bezetting werd deze tijd vaak aangepast naar eerdere tijdstippen - als strafmaatregel of om het verzet tegen te gaan.
Je gaat naar de winkel om brood te kopen	niet strafbaar	niet strafbaar	Zowel voor als na 1940 niet strafbaar. Na 1940 waren hier wel voedselbonnen voor nodig, omdat door de oorlog veel producten schaars waren (bovendien werd alles van waarde naar Duitsland vervoerd).
Je hebt een huisdier	niet strafbaar	niet strafbaar	Zowel voor als na 1940 niet strafbaar.
Je luistert naar de Duitse radio	niet strafbaar	strafbaar	Tijdens de Duitse bezetting was het verboden om een radio in bezit te hebben. Vanaf 1943 moesten de Nederlanders hun radio inleveren, om te voorkomen dat ze naar Radio Oranje of het Engelse BBC zouden luisteren. Maar sommigen mensen verstopten hun radio, zodat ze in het geheim naar deze zenders konden luisteren.
Je bent Jehova's Getuige	niet strafbaar	strafbaar	Tijdens de Duitse bezetting werden Jehova's Getuigen vervolgd. Alleen als zij afstand deden van hun geloof werden zij vrijgelaten.
Je hebt identiteitspapieren vervalst	strafbaar	strafbaar	Zowel voor als na 1940 strafbaar.
Je richt je eigen politieke partij op	niet strafbaar	strafbaar	Tijdens de Duitse bezetting was de NSB de enige politieke partij die mocht bestaan. Alle andere politieke partijen werden verboden en daarmee maakte de bezetter een einde aan de democratie.